

“ЗАБВЕНИЕ ПРОШЕДШЕМУ. МИР И ЛЮБОВ НАСТОЯЩЕМУ”: ПРО ВЗАЄМИНИ Т. ШЕВЧЕНКА ТА ЛУКАШЕВИЧІВ

Кравченко В. О., к. філол. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті здійснена спроба осмислити непрості сторінки взаємин Т.Шевченка з представниками древнього роду Лукашевичів.

Ключові слова: історія, особистість, спогади, взаємини між людьми, любов, мир.

Кравченко В.О. “ЗАБВЕНИЕ ПРОШЕДШЕМУ. МИР И ЛЮБОВ НАСТОЯЩЕМУ”: О ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ Т.ШЕВЧЕНКО И ЛУКАШЕВИЧЕЙ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье сделана попытка осмыслить непростые страницы взаимоотношений Т. Шевченко с представителями древнего рода Лукашевичей.

Ключевые слова: история, личность, воспоминания, взаимоотношения между людьми, любовь, мир.

Kravchenko V. O. “OBLIVIOUSNESS THE PAST. PEACE AND LOVE TO THE PRESENT”. ABOUT THE RELATIONSHIPS BETWEEN T. SHEVCHENKO AND LUKASHEVICHES / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

In the article there was done the attempt to think over the difficult relationships of T. Shevchenko with the representatives of the ancient kin of Lukashевичes.

Key words: history, personality, recollections, relationships between people, love, peace.

Достеменно знати історію – без пропусків, умовчань – значить знати ціну свою. Приховування або викривлення минулого – недопустиме, бо без повного знання історії неможливо правильно оцінити теперішнє, прокласти дорогу в майбутнє. Із нерозривності часу не можна видалити жодної історично важливої миті. Ніщо не може бути перекреслене, перероблене, замовчане через те, що не подобається.

В історії збереглися імена особистостей, до яких маємо неоднозначне ставлення в силу суб’єктивних причин, до кінця не з’ясованих. Так, намагаючись розставити правдиві акценти щодо взаємин Платона Якимовича Лукашевича і Т. Шевченка, вдаємося до аналізу життєпису поета та спогадів Юрія Богдановича, славетного нащадка українського роду Лукашевичів [9].

Платон Якимович Лукашевич (бл. 1809-1887) – російський етнограф і лінгвіст-любитель, предводитель дворянства Переяславського повіту з 1862 по 1865 роки. Навчався він у Ніжинському ліцеї, був вихованцем першого випуску і класним товаришем М. Гоголя, О. Данилевського. На час його навчання Ніжинський ліцей князя Безбородька досяг свого розквіту: лекції в ньому читали славісти із Чехії (А. Добиаш, І. Добиаш, Ф. Режабек, В. Петр, Є. Рихлик). Закінчував він навчання в одеському Рішельєвському ліцеї.

У кінці 30-х рр. ХІХ ст. П. Лукашевич подорожував по західнослов’янських землях, спинявся в Галичині, де зав’язав знайомство з багатьма українськими письменниками та культурними діячами. Іще, будучи молодим, здійснив поїздку за кордон. У Львові познайомився з Я. Головацьким та І. Вагилевичем, у Празі – з В. Ганкою та Я. Колларом, під впливом яких, повернувшись на батьківщину, почав збирати місцеві народні пісні. У цей час він служив у козелецькому повітовому суді. З 1834 р., вийшовши у відставку, оселився в містечку Березань Переяславського повіту Полтавської губернії. У нього була велика бібліотека й збірка рукописів [5, с. 24]. Ю. Лукашевич писав про нього, що числилось “за ним в м. Березани 303 (1835 г.) и 299 душ (1850 г.)” [9, с. 87].

Батько Платона – Яким Петрович Лукашевич – був знайомий із Г. Сковородою, про що свідчить Т. Шевченко в повісті “Близнецы”, написаній на засланні: “Мистик-философ, бывало, ... пойдет в Березань, в 30 верстах от Переяслава. По дороге зайдет на древнюю высокую могилу, называемую *Выбла*, и зайдет на могилу единственно за вдохновением. И, почерпнувши из недр ее малую толику сего, богам единым свойственного дара, спешил делиться сею благодатию с другом своим Якимом Лукашевичем в Березани” [14, с. 21].

У 1836 р. П. Лукашевич видав збірник української народної поезії під назвою “Малороссийские и червонорусские народные думы и песни”, з яким Т. Шевченко, зрозуміло, познайомився ще перебуваючи в Петербурзі. Ця невелика книжечка була на той час третьою після збірників

І. Срезневського та М. Максимовича. Особливо цінним був розділ, у якому наявний давній список величної думи про Самійла Кішку. За свідченням самого автора, він записав її у 1832 р. зі слів бандуриста Стрічки, уродженця села Березівки Полтавської губернії. У передмові П. Лукашевич жалівся на занепад малоросійської пісні й заміну її солдатською великоруською. Цієї теми він торкнувся в праці “О примечательных обычаях и увеселениях малороссиян на праздник Рождества Христова и в Новый год”. П. Лукашевич написав і видав чимало оригінальних мовознавчих праць [5, с. 163].

Популярність Т. Шевченка зростала. Поміщики, в яких бував знаменитий поет і художник, мали за велику честь запросити його до себе, інші ж хотіли подивитися на цю “диковинку”. З П. Лукашевичем, якого В. Гарновський називав своїм товаришем, “поміщиком-українофілом” Т. Шевченко познайомився в його маєтку. “У Березані та її околицях – у селі Семенівці та хуторі Заострівському – колезький секретар у відставці Платон Лукашевич володів землею і селянами, які дісталися йому в спадщину від його батька, майора Якіма Петровича. Маєток був небагатий” [6, с. 136].

П. Жур довів, що Т. Шевченко приїхав до П. Лукашевича з О. Данилевським, товаришем М. Гоголя із Лубен (про серпневі відвідини Березані йдеться в листах Лукашевича). Він привернув увагу Т. Шевченка як збирач фольклору і власник бібліотеки творів з української літератури. Поет користувався бібліотекою й рукописами етнографа. Поміщик розповів йому про свою подорож у Галичину й Чехію, показав галицькі видання. З листа П. Лукашевича 23 вересня 1843 р. до І. Вагилевича відомо, що в кінці серпня Шевченко гостював у нього в с. Березань. Він писав: “Письмо Ваше від 3 липня із Львова ледве дотягло послідніх чисел серпня... Коли Вашу листину отримав, той час з паном Шевченком читовали Вашого “Мадея”, що отсе напечатали в Будині” [цит. за 12, с. 104]. Зі згаданого листа відомо, що П. Лукашевич знайомив своїх адресатів із творчістю Т. Шевченка. Так, І. Вагилевич просив надіслати йому твори поета, а П. Лукашевич пояснював, чому не можна надіслати “Кобзар” (книга вже розійшлася, і її на Україні читають тепер у рукописах). З листа довідуємося про розмови між П. Лукашевичем і Т. Шевченком щодо використання деяких західноукраїнських слів і форм: “В бытность Шевченко у меня я предложил ему заимствовать некоторые слова и формы Ваши, на что он согласился” [12, с. 105]. “Щоправда, – писав І. Дзюба, – Шевельов ставить під сумнів свідчення Платона Лукашевича про те, що Шевченко буцімто пристав на його пропозицію про запозичення деяких слів і форм суто галицьких...” [3, с. 129]. У листі йшлося й про долю рукопису І. Вагилевича “Літопись Львовская”, переданого Лукашевичеві для друку в Росії: “Через Шевченка, в ноябре, отправлю в Петербург в цензуру” [11, с. 105]. Все ж, за П. Журом, у П. Лукашевича поетові було на що подивитися [6, с. 134-135].

У Березані Т. Шевченко познайомився з творами західноукраїнської літератури, зокрема з “Русалкою Дністровою”, в якій було надруковано поему “Мадей” І. Вагилевича. Поет, який уже в ранній творчості закликав до єднання слов’янські народи, не міг не зацікавитись питаннями славістики, тим більше, що чув про них від П. Лукашевича. Він розповідав йому й про професора Московського університету О. Бодяньського, історичні розвідки якого потім використав при написанні поеми “Єретик”. “Певно, спілкування з Лукашевичем було Шевченкові цікаве тим більше, що в нього вже визрівали ті ідеї “слов’янської взаємності”... [3, с. 214]. “...Знайомство з публікаціями про західних і південних слов’ян розширило його уявлення про слов’янство; неминуче виникали асоціації зі становищем українського народу та думки про його місце в сім’ї слов’ян; такому настрою могли сприяти й зустрічі з українськими немовби слов’янофілами типу П. Лукашевича...” [3, с. 330]. “...в Україні частина ліберальствующого панства тяглася до слов’янофільства хом’яковсько-самарінського штибу – П. Лукашевич, Г. Галаган та інші, з якими Шевченко рішуче розійшовся і яких пізніше таврував за облудність їхнього “народолюбства” [3, с. 348].

9 жовтня 1943 р. в маєтку П. Лукашевича (ще до розриву з ним) Т. Шевченко написав поезію “Розрита могила”, очевидно, під впливом того, що тоді біля Березані розкопали стародавню могилу, по-варварськи, на шкоду науковим розшукам. Їх там налічувалося багато. Чимало з них було розкопано з наказу поміщиків, на чиїх землях вони височили, або шукачами скарбів.

Отож, П. Лукашевич і Т. Шевченко – люди різних станів. До того ж поет, який не тільки дорівнявся до цього пана, завдячуючи своєму таланту, а й був морально вищим від нього, не міг не бачити в ньому такого ж людиновласника, як і його колишній пан Енгельгардт, кріпаком

якого колись був. У П. Жура читаємо: “Він, певно, уже в свій перший приїзд до Березані почав здогадуватися про справжню суть “бережанського відлюдника”, але про час перебування Шевченка в Березані збереглися надто скупі відомості [6, с. 138].

Поміщики, в яких бував Т. Шевченко, знаючи його кріпацьке походження, намагалися всіляко приховати від нього все, що могло його вразити. У “Споминах про Т. Г. Шевченка” О. Афанасьєва-Чужбинського читаємо: “Хоча перед ним скрізь усі намагалися показати свій домашній побут у святковому вигляді, проте важко було обдурити таку людину, як Шевченко, котрий, сам вийшовши з кріпаків, чудово знав показну і закулісну сторони поміщицького життя ... “Шевченко вже розчарувався у деяких наших панах і відвідував лише небагатьох. Не відсутність гостинності чи уваги, не якась там зарозумілість відштовхнули його, а сумна влада існуючого кріпосного права, що виявлялася в тій або іншій неблаговидній формі, викликала в цій благородній душі найпохмуріший настрій” [1, с. 91].

Коли Т. Шевченко перебував у Яготинському маєтку в Репніних, там трапилась історія з П. Лукашевичем, яка пояснює причину розриву їхніх взаємин. Про це можемо прочитати в книжці М. Чалого, вперше після 1882 р. перевиданій у 2011 р. Він писав: “Вважаючи його паном добрим і гуманним, поет, за свідченням Варфоломея Ш[евчен]ка, (нібито) приїздив до нього зі своїм братом-кріпаком, якого (нібито) було прийнято гостинно, як рівного. Одного разу, суворої зими, цей-таки Лукашевич присилає пішки власного кріпака в Яготин до Шевченка (за 30 верств) у якійсь дрібній справі й суворо наказує йому принести відповідь того ж дня. Дізнавшись про такий нелюдський наказ слугі, Тарас Григорович не хотів йняти віри почутому; та факт був поза сумнівом і йому довелося гірко розчаруватися у своїй думці про людину, якого він вважав стосовно селян великим лібералом. Не маючи права затримати посланця до наступного дня, він написав його панові листа, повного жовчі й обурення, сповіщаючи його, що він припиняє своє знайомство назавжди. Кріпосник Лукашевич однак не вгамувався і відповів Тарасові Григоровичу листом, у якому все оберталось навколо того, що він має 300 душ таких йолопів, як Шевченко. Розповідаючи під свіжим враженням княжні Репніній про цей випадок, Шевченко ридав, як дитина” [10, с. 34].

Перегортаючи сторінки життєпису великого поета різних видань, маємо, як правило, справу з інтерпретаціями цього факту. Так, у “Біографії” Т. Шевченка за 1964 р. повторено розповідь” [12, с. 108]. Цей епізод точно переказаний у “Біографії” поета за 1984 р. та І. Дзюбою, який писав, що “Шевченко тяжко переживав цю образу – може, не за себе, а за тих “триста душ”, що асоціювалися в нього і з його кріпацькою ріднею” [3, с. 222]. Отже, все це дало підстави літературознавцям констатувати, що Т. Шевченко “...на Україні ... до кінця розпізнав, що таке українські кріпосники (Лукашевич, Трепов, Тарновський, Скоропадський, Галаган та ін.). Він спостерігав жахливе життя кріпаків, побачився з своїми рідними братами й сестрами – кріпаками. Так зародився задум викупу з кріпацтва родичів поета” [12, с. 123].

Очевидно те, що сталося між П. Лукашевичем і Т. Шевченком, вразило багатьох. П. Куліш, розмірковуючи про власну опозицію до Т. Шевченка, розумів це не тільки як ізоляцію себе від усього суспільства, уособленням якого був поет, а й те, що він уподібнювався до кріпосника П. Лукашевича.

З огляду на те, що нині ми не можемо беззастережно сприймати думки шевченкознавців радянського періоду, справедливим вважаємо зазначити, що лукавлять літературознавці, твердячи, що лише “...незабаром (виділення – В.К.) Шевченкові довелося переконатись, що цей “учений муж” – Лукашевич був звичайним лютим кріпосником” [12, с. 105]. Таких кріпосників Тарас-кріпак знав з дитинства (згадаймо його ранні твори, де вже причиною нещастя людини є одне слово “пан”). Звичайно, Т. Шевченко розумів, хто такий П. Лукашевич, і всі ті, з ким він спілкувався, хто був в його оточенні й запрошували його до себе, інша річ – привселюдна поведінка такої людини в ситуації, коли керувати емоціями неможливо. Прийнятнішим є розмірковування й правильна констатація того, що “думка про тодішнє становище простолюдина постійно мучила Шевченка і часто отруювала йому кращі хвилини” [1, с. 92] або: “співчуття до злиднів і горя інших приводило його іноді до найнаївніших сцен, і це ще більше вабило кожного до його особи” [1, с. 97]. Отож, вразливість і співчуття, сприйнятливність до чужого горя були рисами характеру поета, що заступали інші. Поділяємо слушну думку В. Беренштама: “Любов до селянської маси, співчуття до гіркої долі, неволі, страждань і злиднів джерелом б’є в його творах, але ця любов відбивається не тільки в його

Філологічні науки

творах, вона постійно проявляється і в його поведінці. Він не тільки не приховував свого селянського походження... навпаки, незмінно підкреслював це... пишався ним. Любов свою до народу він виявляв завжди і словом, і ділом. І менша братія глибоко цінувала це незвичне ставлення до неї земляка, який вийшов у пани” [2, с. 111]. Ще в 1882 р. М.Чалий писав, що “не можна не дивуватися з того, як у душі Шевченка могли уживатися високі ідеали поезії з ницістю довколишнього оточення” [10, с. 34].

Варто згадати ще один епізод, що характеризує П.Лукашевича. У Києві в Т. Шевченка “одним з улюблених місць на Подолі було урочище “Кинь-грусть” (за переказами старожилів так назвала його Катерина II). “Згодом полтавський поміщик П. Я. Лукашевич придбав тут дачну ділянку, поставив великий будинок, посадив зразковий фруктовий сад, поселив кілька селянських сімей... На два роки раніше від поета у Київ прибув із Петербурга і жив у своїх батьків інспектор казенних училищ Петербурзького учбового округу Павло Петрович Максимович. Про дачу “Кинь-грусть” він писав своєму другові редакторові “Современника” П. Плетньову: “За версту від нашого будиночка знаходиться хутір і сад поміщика Лукашевича “Кинь-грусть”, що не без підстав має таку багатообіцяючу назву; наскільки я знаю, Лукашевич *перший умив, одягнув і причесав кийвську природу (виділення – В.К.)*, і з неї вийшло те, що царськосельські і павловські сади перед нею блякнуть, поступаючись розкішшю рослинності і мальовничістю місця розташування” [7, с. 21]. Отже, П. Лукашевич, хоч і був поміщиком, кріпосником, людиною суперечливого характеру, робив чимало добрих справ. Та й практично скрізь такі люди були в оточенні Т. Шевченка.

Доречно пригадати й таке. У спогадах О. Афанасьєва-Чужбинського (1861 р.) не названо прізвища поміщика із повітового містечка Лубни, поведінка якого особливо обурила поета: “...не бажаючи відстати від інших, один пан запросив Шевченка пообідати. Ми прийшли ще досить рано. У передпокої слуга дрімав на ослоні. Як на лихо, господар визирнув з дверей і, побачивши слугу, що дрімав, розбудив його власноручно по-своєму... не соромлячись нашої присутності... Тарас почервонів, надів шапку і пішов додому. Ніякі прохання не могли примусити його повернутись. Згодом пан не залишився в боргу. Темна ця особа, діючи потай, завдала немало горя нашому поетові...” [1, с. 91-92]. М.Чалий так відгукнувся на спогади О. Афанасьєва-Чужбинського: “Чужбинський оповідає дуже характерний анекдот з приводу відвідування Шевченком одного пана” [10, с. 34].

П. Жур розшукав його прізвище і врешті з’ясував, що це був Федір Федорович Трепов, капітан жандармського полку, одружений із дочкою Василя Лукича Лукашевича – Вірою. Він закінчив свою кар’єру на посаді варшавського обер-поліцеймейстера. Їхній син Дмитро Федорович Трепов, петербурзький генерал-губернатор, помічник міністра внутрішніх справ, відомий своїм наказом військам і поліції у жовтні 1905 р. розстрілювати учасників революційних демонстрацій [6, с. 132].

Рід Лукашевичів був добре знаний в Україні. Маємо відомості про те, що “деякий час Шевченко жив у с. Бігачі Городнянського повіту в маєтку князя М. І. Кейкуатова, який запросив художника намалювати портрети членів його родини. Позналились вони ще 1843 р. в Яготині, бував у с. Бігачі Шевченко й 1846 р. Тут у березні – квітні 1847 р. намальовано олійний портрет Єлизавети Василівни Кейкуатової, яка походила з родини Лукашевичів, і груповий портрет олівцем дітей Кейкуатових: Варвари, Віри та Михайла” [12, с. 204].

Погоджуємося з думкою С. Єфремова, що “легко зміркувати, що перетерпів він [Т. Шевченко], шукаючи людей і натрапляючи на самі розкішні екземпляри двоногої звіроти, що засівали в його душі насіння огиди й протесту. Зате в душі у геніального хлопця разом з іскрою протесту була віра в людину і невиводне шукання правди і справжніх людей, і воно вивело кріпака-художника на добру путь, звело його з людьми, од яких уперше почув він людський голос...” [4, с. 359].

Очевидно, не варто повністю довіряти заідеологізованому твердженню про “прозріння” Т. Шевченка, як це констатується в українському літературознавстві. Спрацювала тут міра переповнення душі тим проявом несправедливого кріпосницького становища людей у державі, де панувала влада людини над людиною. Логічно видаються думка С. Єфремова: “На першій порі своєї діяльності Шевченко ще не дізнався був, що поодинокі прояви лиха мають своє

коріння в загальних установах, у цілому складі людського життя...” [4, с. 365], а не тільки в поведженні кріпосників зі своїми підлеглими. І з роками він зрозумів це.

Що б сказав сьогодні в подібному випадку не просто геніальний поет і художник Т. Шевченко, а найперше Т. Шевченко-людина? Не треба щось вигадувати, бо ті слова вже сказані Т. Шевченком при зустрічі з В. П. Енгельгардтом, – сином його колишнього пана, який володів п’ятдесятьма тисячами кріпосних душ: “Забвение прошедшему. Мир и любовь настоящему” [14, с. 173].

У “Щоденнику” Т. Шевченка маємо запис від 31 березня 1858 р. ще про одного пана Лукашевича: “С художником Лукашевичем был в Эрмитаже” [3, с. 168]. А 27 квітня цього ж року він занотував: “Обещался обедать у художника Лукашевича и по рассеянности соврал” [14, с. 178]. І вже 5 травня Т. Шевченко пояснив: “В Эрмитаже встретил товарища по Академии Михайлова, бывшего фаворита К. П. Брюллова. Обойдя картинную и античную галерею, зашли мы в “Лондон” позавтракать. До выезда своего из Рима в Мадрид Михайлов часто виделся с К. П. Брюлловым в Риме. И рассказал про его изумительное, неслыханное скаредничество. Великий Брюллов великого Рембрандта перещеголял в этом таинственном искусстве. Расставшись с Михайловым, пошел я обедать к Лукашевичу. Тоже ученик и любимец великого Брюллова. Лукашевич повторил мне слова Михайлова с вариациями” [12, с. 180].

Серед учнів К. Брюллова, по-різному близьких Шевченкові, був і А. Лукашевич. Вся Академія була тоді фанатично захоплена Брюлловим. Всі академісти горіли одним бажанням: потрапити в учні до великого Карла, бо той цінував у мистецтві життєву правдивість. “Ненавидячи всяку тиранію і плазування перед сильними світу цього, він був дуже демократичним у взаєминах з молодими художниками” [8, с. 75-76].

У книзі “Лукашевичи и их вклад в жизнь России и других государств” подано подробиці про Миколу Олексійовича Лукашевича (рік народження невідомий-1884), про якого писав Т. Шевченко в щоденнику. Він був хранителем картин і малюнків в Ермітажі, а потім “управляющим хозяйственной и репертуарной частью С.-Петербургских театров, много содействовавший успехам нашего театрального дела. Он принадлежал к числу тех русских, которые в молодости увлекались славою К. П. Брюллова, бросали представлявшие им более выгодные поприща и, обратившись к живописи, поступали в ученики к Брюллову. К последнему Лукашевич был особенно близок и сопровождал его, уже больного, на остров Мадейру. Но надежда достигнуть блестящих результатов в искусстве для Лукашевича не оправдалась, как и для большинства Брюлловских учеников, тем не менее он до конца жизни не переставал интересоваться художествами и даже писал картины и акварели, преимущественно в пейзажном роде” [5, с. 29].

Отже, свідомість Т. Шевченка формувалася в умовах деспотичного суспільства, однак поет був здатним розгледіти в кожній людині зерна доброчестя. Великий поет був великою людиною, позаяк був наділений незвичайною здатністю християнського всепрощення.

Ю. Лукашевич, на зібрані матеріали якого посилається автор, (учасник Великої Вітчизняної війни, розвідник, нагороджений багатьма орденами і медалями, репресований за політичні переконання на термін 20 років, реабілітований у 1954 р., після закінчення аспірантури працював старшим науковим співробітником, завідувачем лабораторії з розробки реакторів у НДІ Новосибірського академічного центру, член Російської генеалогічної спільноти) описав багатотомову історію древнього роду Лукашевичів, які практично в усіх історично значимих подіях по-різному брали участь, вплинувши на розвиток України та Росії. Багато з них мали нахил до військової справи, художньої й наукової творчості, вміли досягати поставлених цілей. Вклад Лукашевичів у духовне, культурне, економічне, військове, медичне життя особливо України – безперечний. Сьогодні представники роду Лукашевичів живуть у багатьох країнах світу: Україні, Росії, Польщі, Білорусії, Литві, Франції, Болгарії, Італії, США та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев-Чужбинський О. Спомини про Т. Г. Шевченка // Спогади про Тараса Шевченка / Упоряд. і прим. В. С. Бородіна і М. М. Павлюка; передм. В. Є. Шубравського. – К.: Дніпро, 1982. – С. 87-107.

2. Беренштам В. Т. Г. Шевченко і простолюдини, його знайомі // Спогади про Тараса Шевченка / Упоряд. і прим. В. С. Бородіна і М. М. Павлюка; передм. В. Є. Шубравського. – К.: Дніпро, 1982. – С. 107-115.
3. Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість / І. Дзюба. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 716 с.
4. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов. – К.: Феміна, 1995. – 688 с.
5. Желвакова Е. Лукашевичи и их вклад в жизнь России и других государств: Материалы с 850 по 2011 гг. Ареол проживания в Российской империи, Царстве Польском и Польше / Желвакова Е. Ю., Головачев В. С., Лукашевич Ю. Б. – СПб.: Нестор-История, 2011. – 220 с.
6. Жур П. Літо перше. З хроніки життя і творчості Тараса Шевченка / П. Жур. – К.: Дніпро, 1979. – 278 с.
7. Жур П. Шевченківський Київ // Дніпро. – № 7. – 1989. – С. 18-30.
8. Жур П. Шевченківський Петербург / П. Жур. – К.: Дніпро, 1972. – 193 с.
9. Лукашевич Ю. Б. Лукашевичи: семейная хроника. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2002. – 248 с.
10. Чалий М. Життя і твори Тараса Шевченка: (звід матеріалів до його біографії) / Михайло Чалий; пер., післям. та комент. В. Л. Смілянської. – К.: Веселка, 2011. – 263 с.
11. Шевченко Т. Г. Біографія / В. С. Бородін, Є. П. Кирилук, В. Л. Смілянська, Є. С. Шаблювський, В. Є. Шубравський. – К.: Наукова думка, 1984. – 556 с.
12. Шевченко Т. Г. Біографія / Є. П. Кирилук, Є. С. Шаблювський, В. Є. Шубравський. – К.: Наукова думка, 1964. – 635 с.
13. Шевченко Т. Г. Близнецы // Повне збір. тв.: у 12 т. – Т. 4: Повісті / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 11-119.
14. Шевченко Т. Г. Щоденник // Шевченко Т. Г. Повне збір. тв.: у 12 т. – Т. 5: Щоденник. Автобіографія. Статті. Археологічні нотатки. "Букварь Южнорусский". Записи народної творчості / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 11-187.

УДК 821.161.2:82-311.6

АКЦЕНТИ ТРАКТУВАННЯ ОБРАЗУ ТА ЗАСОБИ ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ ОСТАННЬОГО КОШОВОГО ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ ПЕТРА КАЛНИШЕВСЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Ласкава Ю. В., здобувач

Запорізький національний університет

Стаття присвячена дослідженню та виявленню основних акцентів і способів трактування образу та характеру останнього кошового Запорозької Січі П. Калнишевського в українській літературі. У статті виявлені специфічні особливості трансформації фольклорного матеріалу в літературних текстах. Основні акценти в статті зроблені на виявленні позитивних, нейтральних і негативних характеристик образу П. Калнишевського через словесні оцінки інших персонажів. Науковою новизною статті є те, що автор звертає увагу на діапазон трактування образу кошового П. Калнишевського в українській літературі.

Ключові слова: інтерпретація, експресія, сарказм, образ, фольклор, факт, історична фігура.